

ВОДНІ АНТРОПОГЕННІ ЛАНДШАФТИ КОЗІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ

Гулик С.В., Дем'янчук П.М.
ser_gul@ukr.net, dempetrom@gmail.com

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

The theoretical basis for studying water anthropogenic landscapes is the concept of anthropogenic modifications of natural landscapes. Based on the processed statistical materials, the structure of water anthropogenic landscapes of the Kozova settlement community was analyzed, their distribution was analyzed, and a map of their modern structure was compiled. The proposed optimization methods will ensure the adaptability of the water use structure to local natural conditions and introduce effective environmental protection measures.

Key words: water anthropogenic landscapes, ponds, reservoirs, drainage channels, Kozova settlement community.

Антропогенні ландшафти виникають в результаті антропогенної перетвореності природних ландшафтів, внаслідок цілеспрямованої їх зміни для господарських потреб. Вагомим складовим взаємодії людини та природи виступає виробнича діяльність, за допомогою якої природа є джерелом ресурсів. На сьогодні у цій проблематиці, досить вагомого значення надається сучасній структурі та проблемам функціонування антропогенних ландшафтів.

Користуючись даними головного управління держземагенства Тернопільської області та літературними джерелами, на території Козівської селищної громади можна виділити такі групи антропогенних ландшафтів: сільськогосподарські, лісові, селитебні, промислові, водні, дорожні, тафальні тощо.

Теоретичною базою вивчення водних антропогенних ландшафтів є концепція антропогенно-модифікованих природних ландшафтів, публікації Г. І. Денисика [3,4] із антропогенного ландшафтознавства; М. Д. Гродзинського та В. М. Гуцуляка [2] з ландшафтної екології; П. Г. Шищенко з антропогенної трансформації ландшафтів та ін.

Водні антропогенні ландшафти – це система водосховищ, ставків, каналів, що сформувались у процесі освоєння річок, а також похідні водні антропогенні ландшафтні комплекси, які утворилися в місцях кар'єрних робіт, антропогенного карсту, а також відстійники.

На території Козівської громади площа внутрішніх вод становить 1102,6303 га (1,5 %). У тому числі природними водотоками (річками та струмками) – 145,4146 га, штучними водотоками (каналами, колекторами, канавами) – 165,6628 га, озерами, прибережними замкнутими водоймами – 69,3779 га, ставками – 434,8356 га та штучними водосховищами – 287,3394 га. Через громаду протікають річки: Восушка, Цівівка, Коропець і Стрипа. З усього земельного фонду на землі природоохоронного призначення припадає 1429,06 га.

В структурі земель водного фонду громади найбільшу площу займають ставки – 434,84 га (40% від загальної площі водного фонду) та водосховища – 284,34 га (26%). Найбільші площі ставків у Будилівській 189,62 га та у Плотичанській сільських радах. Найбільша площа водосховищ зосереджена у Малоплавчанській раді – 136,48 га.

Із загальної площі земельного фонду громади – 86,9% становлять землі, що використовуються для сільського господарства. В межах громади окреслено ряд земель, які є надмірно зволеними і непридатними для їх використання в сільському господарстві.

Проведеною меліорацією на території громади до сільськогосподарського виробництва залучені значні площі заболочених і перезволених земель.

Протяжність відкритої мережі меліоративних каналів сягає майже 0,268 тис. км, інженерна інфраструктура меліоративних систем нараховує 162 гідротехнічні споруди. Переважна більшість меліоративної мережі і гідротехнічних споруд належить до внутрішньогосподарських осушувальних систем, які перебувають на балансі органів місцевого самоврядування. Найбільші площі осушувальних земель є у таких селищних радах: Конюхівській (1011.3 га), Олесинській (1086 га), Золотослобідській (908.7 га). Осушувані землі громади належать до трьох осушувальних систем: «Золота Липа», «Коропецька», «Стрипа».

Осушувальна система «Золота Липа» займає площу 292 га. Усі осушувані землі є сільськогосподарськими угіддями. В системі наявні також 2 міжгосподарських канали: МК-2 р. «Золота Липа» та 2К-7 р. «Ценівка» довжиною 6,200 км. «Коропецька» осушувальна система охоплює 3185 га, 3097 з яких є сільськогосподарськими угіддями.

Осушувальна система «Стрипа» займає площу 12336 га. В її структурі 12185 га припадає на сільськогосподарські угіддя. Загальна кількість міжгосподарських каналів по усіх системах – 24 шт., протяжність усіх каналів – 90,740 км, кількість гідротехнічних споруд: мостів – 18 шт., регуляторів та переїздів трубчастих – 26 шт., гирл – 296 шт.

Найбільші площі осушувальних систем є у таких сільських радах, як Конюхівській та Золотослобідській, а найменша площа у Малоплавчанській сільській раді, яка складає всього 9 га (рис.2.).

Меліоровані землі перебувають у користуванні землевласників та землекористувачів. Меліоровані землі сприяють забезпеченню сталого виробництва сільськогосподарської продукції, особливо в роки з несприятливими погодними умовами. Від їх збереження та ефективного використання, значною мірою, залежить економічна та екологічна ситуація в регіоні.

Проте, в останні роки через відсутність фінансування на внутрішньогосподарських системах практично припинилися доглядові та культуртехнічні роботи – (оранка, дискування, фрезкування торфових ґрунтів), глибоке розпушення, щілювання, внесення вапняків та торфокрошки на важких мінеральних ґрунтах, не здійснюються необхідні роботи з поточного і капітального ремонтів, підтримання в належному технічному стані всієї інженерної інфраструктури.

У зв'язку з неналежним доглядом меліоративні канали заростають чагарниковою рослинністю, руйнуються гідротехнічні споруди. Крім того, фіксуються порушення вимог Земельного і Водного кодексів України, коли продовжується розорювання смуг відведення вздовж каналів, що призводить до прискореного їх замулення.

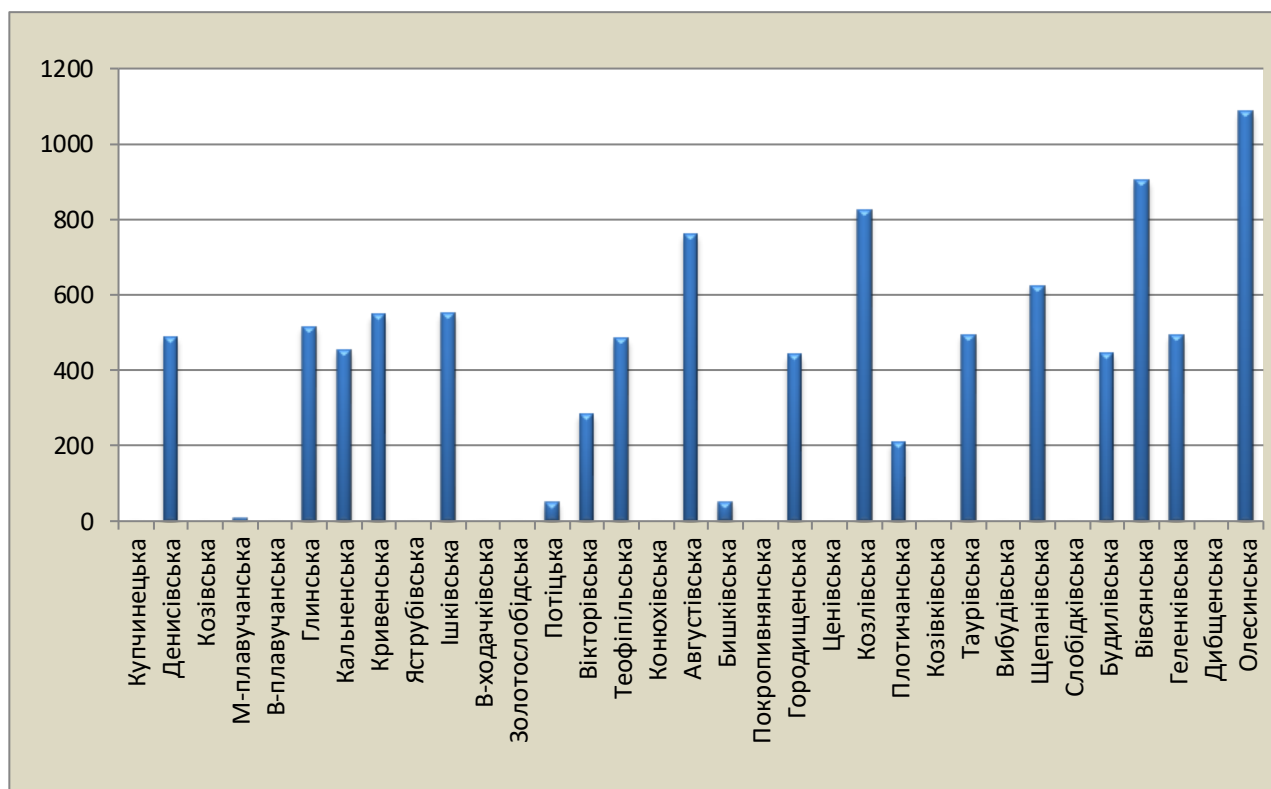

Рис. 2. Площі осушених земель в межах Козівської громади, га

У даний час понад 40 % внутрішньогосподарських каналів заростають чагарниковою рослинністю та замулились, більше 32 % гідротехнічних споруд пошкоджені. Це призводить до того, що на осушених землях появляються перезволожені ділянки, які не можливо використовувати за призначенням і там меліоративна мережа потребує невідкладної реконструкції.

Список використаних джерел:

1. Головне управління статистики Тернопільської області. URL : <http://www.te.ukrstat.gov.ua/statinfoNS.html>
2. Гродзинський М.Д. Стійкість геосистем до антропогенних навантажень. К. : Лікей, 1995. 233 с.
3. Денисик Г.І. Антропогенне ландшафтознавство: навчальний посібник. Глобальне антропогенне ландшафтознавство. Вінниця: ПП «ТД «Едельвейс і К» 2012. 336 с.
4. Денисик Г. Природнича географія Поділля. Вінниця : Екобізнесцентр. 1998. 183 с.
5. Довідка з державної статистичної звітності про наявність земель та розподіл їх за власниками земель, землекористувачами, угіддями (за даними форми 6-зем). Тернопільська область (у розрізі адміністративних районів). Тернопіль: Головне управління Держземагентства Тернопільської області, 2016.
6. Козівська громада. Офіційний сайт. URL : <https://gromada.info/gromada/kozova/>